

Guia

d'usos no sexistes de la llengua

en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya



Generalitat
de Catalunya

Índex

Presentació	3
1. Formes concretes	4
2. Formes genèriques	5
2.1. Mots col·lectius.....	5
2.2. Formes genèriques per a noms de professions, titulacions i càrrecs	6
2.2.1. L'acció en comptes de la persona	6
2.2.2. La funció en comptes de la persona	6
2.2.3. L'organisme o la unitat administrativa en comptes de la persona	6
2.3. Expressions despersonalitzades	7
2.4. Les paraules <i>persona</i> i <i>part</i>	8
2.5. Altres recursos	9
2.5.1. Adjectius	9
2.5.2. Frases i perífrasis	9
2.5.3. Tractament de vós	9
3. Formes dobles	10
3.1. Formes dobles senceres	10
3.1.1. Articles i preposicions	11
3.1.2. Adjectius	11
3.2. Formes dobles abreujades	12
Annex 1 Acord sobre l'ús no sexista de la llengua	14
Annex 2 Aclariment de conceptes	16

Presentació

El 19 de març del 2010 es va dur a terme la jornada Visibilitzar o Marcar? Repensar el Gènere en la Llengua Catalana, organitzada pel Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades (GELA). A petició del GELA, es va constituir un grup de treball per continuar l'anàlisi de l'aplicació dels criteris d'ús no sexista de la llengua. La Direcció General de Política Lingüística, en aquells moments Secretaria de Política Lingüística, en va formar part. El resultat de la feina feta pel grup de treball va ser el document «Acord sobre l'ús no sexista de la llengua»,¹ que recull uns principis generals sobre l'aplicació de criteris lingüístics relacionats amb aquesta qüestió. El valor d'aquest document és el consens aconseguit en els principis generals que han de fonamentar l'ús no sexista del llenguatge i la qualitat lingüística i comunicativa en els textos que l'Administració i els organismes públics adrecen a la ciutadania.

L'«Acord sobre l'ús no sexista de la llengua» es va fer públic al novembre del 2010. El Servei de Recursos Lingüístics de la Direcció General de Política Lingüística ha elaborat la «Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya», que ara us presentem. L'objectiu d'aquesta guia és adaptar els criteris de la Generalitat, publicats a *Marcar les diferències: la representació de dones i homes a la llengua*, als principis generals de l'«Acord». El resultat final és fruit de la col·laboració amb els serveis lingüístics dels departaments d'Empresa i Ocupació, Benestar Social i Família, Salut, Justícia i Ensenyament, i l'Institut Català de les Dones.

La «Guia d'usos no sexistes» vol ser una eina que faciliti la consulta i la resolució de dubtes pel que fa a l'ús d'estratègies i recursos lingüístics en els textos de l'Administració pública. Per això, el text és una síntesi dels criteris, amb exemples, límits i remarques dels diferents recursos de conformitat amb l'«Acord». A *Marcar les diferències* hi trobem molts exemples i explicacions exhaustives sobre la utilització dels diferents recursos i, per tant, aquesta obra continua sent una font de consulta important. Cal tenir en compte, però, que en la «Guia d'usos no sexistes» hi ha hagut adaptació i canvis en algun criteri. Per exemple, en aquest document s'insisteix a no abusar de determinats recursos (la paraula *persona*, segons quins mots col·lectius, formes dobles, etc.), s'indiquen límits i es fan remarques per evitar que es facin servir solucions concretes d'una manera mecànica, es normalitza l'ús del masculí com a categoria gramatical no marcada i, al mateix temps, es reivindica l'ús de formes dobles per precisar o emfasitzar la referència a homes i dones dins del text, com s'ha fet sempre. Es busca, per tant, l'equilibri entre genuïtat, respecte i claredat en la comunicació.

Per acabar, volem remarcar, tal com es diu en l'«Acord», que els textos de les administracions públiques han d'estar lliures d'usos discriminatoris, entre els quals hi ha els usos sexistes i androcèntrics de la llengua. Considerem que és fonamental, des de les administracions públiques, tenir cura de no traïr el funcionament genuí del català i, al mateix temps, promoure uns usos lingüístics que permetin fer visibles les dones en els textos de l'Administració en general, però sobretot en els institucionals.

¹ Vegeu l'Annex 1.

1. FORMES CONCRETES

Quan un text fa referència a una persona determinada, o a un grup de persones del mateix sexe, s'ha d'adaptar el discurs al gènere que correspon.

Tipus de text Documents tancats (personalitzats)

Exemples

Marta Cases, arquitecta tècnica

Clara Valls, tinenta d'alcaldia

Anna Vives, directora

2. FORMES GENÈRIQUES

2.1. MOTS COL·LECTIUS

Cal donar preferència en general als recursos que no comporten l'ús de formes dobles, com per exemple els mots col·lectius (*personal, cos, plantilla, població, equip...*).

Exemples

El personal responsable de la formació s'encarregarà de difondre els cursos de l'Escola en comptes de *Els i les responsables de la formació s'encarregaran de difondre els cursos de l'Escola*.

Tasques del voluntariat en l'àmbit de la salut en comptes de *Tasques dels voluntaris i les voluntàries en l'àmbit de la salut*.

La població reclusa de Catalunya augmenta quasi un 5 % en comptes de *El nombre de reclusos i recluses de Catalunya augmenta quasi un 5 %*.

Tipus de text Tot tipus de documents administratius

Límit Cal tenir en compte que els mots col·lectius a vegades no expressen exactament el mateix que altres solucions, per una qüestió de registre o d'inadequació semàntica.

Exemples

Colònies d'anglès per a joves en comptes de *Colònies d'anglès per a jovent*.

La comunicació personalitzada amb els clients en comptes de *La comunicació personalitzada amb la clientela*.

Com millorar l'autoestima dels adolescents en comptes de *Com millorar l'autoestima de l'adolescència*; *La rebel·lia que mostren els adolescents envers els seus progenitors és un pas necessari en el seu procés d'autoafirmació* en comptes de *La rebel·lia que mostra l'adolescència envers els seus progenitors és un pas necessari en el seu procés d'autoafirmació*.

Remarques 1. En les referències fetes en plural a col·lectius que poden ser constituïts tant per homes com per dones, també es pot fer servir el masculí plural, atès que té valor genèric.

Exemple

La responsabilitat social de les empreses (RSE) és la integració voluntària, per part de les empreses, de preocupacions socials i ambientals en les seves operacions comercials, processos productius i relacions amb els grups d'interès: clients, proveïdors, treballadors, accionistes...

2. En singular, el masculí de vegades també pot tenir un sentit no marcat, inclussiu d'homes i dones, perquè expressa un concepte, una idea més abstracta o, senzillament, perquè no fa referència a una persona concreta.

Exemple

Podeu modificar el vostre perfil d'usuari.

Adreceu-vos a la finestra d'atenció al client.

2. FORMES GENÈRIQUES

2.2 FORMES GENÈRIQUES PER A NOMS DE PROFESSIONS, TITULACIONS I CÀRRECS

Cal promoure uns usos lingüístics que incloguin homes i dones, sobretot en les referències genèriques a professions, oficis, càrrecs o funcions.

Exemple

El col·lectiu de mestres d'educació infantil demana millores salarials en comptes de Els mestres d'educació infantil demanen millores salarials.

Tipus de text Tot tipus de documents administratius

2.2.1. L'acció en comptes de la persona

Exemples

*Formació en mediació en comptes de Formació de mediador.
Complement retributiu per a la docència en comptes de
Complement retributiu per al docent.*

2.2.2. La funció en comptes de la persona

Exemple

La candidatura a la presidència en comptes de La candidatura a president.

2.2.3. L'organisme o la unitat administrativa en comptes de la persona

Quan no sabem si la persona que ocupa un càrrec és dona o home, o quan volem que el text en què s'esmenta el càrrec tingui validesa independentment de la persona concreta que l'ocupa en un moment determinat, podem referir-nos a l'organisme o a la unitat administrativa, sempre que el canvi sigui adequat semànticament.

Exemples

Cal adreçar-se a la Intervenció Delegada en comptes de Cal adreçar-se a l'interventor.

Límit

La denominació d'un organisme o unitat administrativa no sempre pot substituir la forma concreta referida a la persona, ja que imposa una distància amb el referent que pot fer canviar el sentit de la frase.

Exemples

- La forma genèrica *deganat* és ambigua perquè es pot utilitzar tant per substituir les formes concretes *la degana* o *el degà* com per designar el col·lectiu de persones que hi treballen.
- No sempre es pot substituir *jutge* per *jutjat* perquè no són termes equivalents.

Remarca

En el cas d'alguns documents administratius, com ara les sol·licituds, s'han d'adreçar, en general, a l'òrgan, centre o unitat administrativa competent i no al càrrec ni a la persona que l'ocupa en un moment concret.

2. FORMES GENÈRIQUES

2.3. EXPRESSIONS DESPERSONALITZADES

En general cal donar preferència als recursos que no comporten l'ús de formes dobles, com per exemple les expressions despersonalitzades.

Exemples

Amb la col·laboració de: en comptes de *Col·laboradors:*

Redactat per: en comptes de *Redactors:*

Lloc de naixement: en comptes de *Nascut/uda a:*

Cognoms i nom: en comptes de *El/la sol·licitant:*

Domicili: en comptes de *Domiciliat/ada a:*

Tipus de text

Formularis

Generalment, els formularis estan pensats perquè siguin emplenats en primera persona i no acostumen a ser textos de redacció seguida.

Remarca

Les plantilles de documents (autoritzacions, certificats...) són textos de redacció seguida amb un contingut invariable i un altre de variable que cal completar amb les dades de terceres persones. En aquest tipus de document, es poden utilitzar diversos recursos, entre els quals hi ha les expressions despersonalitzades, la primera persona del singular, la doble forma amb barra...

Exemple

CERTIFICO:

Que _____ ha seguit amb aprofitament el Curs de gestió dels documents administratius.

I, perquè així consti, signo aquest certificat a petició de la persona interessada.

En comptes de:

CERTIFICO:

Que el/la senyor/a _____ ha seguit amb aprofitament el Curs de gestió dels documents administratius.

I, perquè així consti, signo aquest certificat a petició de l'interessat.

2. FORMES GENÈRIQUES

2.4. LES PARAULES PERSONA I PART

En general cal donar preferència als recursos que no comporten l'ús de formes dobles. Per exemple, podem recórrer a mots epicens com ara *persona* i *part*.

Exemples

La persona interessada pot emplenar la sol·licitud en el termini de quinze dies en comptes de L'interessat pot emplenar la sol·licitud.

Firma de la persona sol·licitant en comptes de Firma del sol·licitant.

Declaració subscripta per la persona que representa legalment l'empresa en comptes de Declaració subscripta pel representant legal de l'empresa.

...amb indicació de la persona o entitat beneficiària en comptes de ...amb indicació del beneficiari.

La part demandant ha de presentar l'escrit de demanda en comptes de El o la demandant ha de presentar l'escrit de demanda.

La part actora pot interposar un recurs contenciós administratiu... en comptes de L'actor o actora pot interposar un recurs contenciós administratiu...

Tipus de text Tot tipus de documents administratius

Límits

1. L'ús de la paraula *persona* com a forma genèrica és un recurs possible, però no se n'ha d'abusar perquè sovint va en contra del principi d'economia lingüística i perquè comporta una certa complicació sintàctica i semàntica. Per exemple: *En cas que s'hagi d'evacuar l'edifici, cal seguir les instruccions dels bombers* en comptes de *En cas que s'hagi d'evacuar l'edifici, cal seguir les instruccions de les persones encarregades de l'extinció d'incendis*.
2. Segons quin adjectiu es posa darrere de *persones* (mots que són adjectiu i substantiu alhora), es produeixen problemes d'inadequació semàntica.

Exemple

- La solució *persones treballadores* en comptes de *treballadors* pot donar a entendre que parlem de persones que treballen molt.
- L'expressió *persones consumidores* pot suggerir que es tracta de persones que consumeixen en excés.

2. FORMES GENÈRIQUES

2.5. ALTRES RECURSOS

En general cal donar preferència als recursos que no comporten l'ús de formes dobles.

2.5.1. Adjectius

L'ús d'un adjectiu en comptes del substantiu pot ser una alternativa per evitar el masculí singular.

Exemples

Cal un informe mèdic per sol·licitar un ajut en comptes de Cal un informe del metge per sol·licitar l'ajut.

Unescocat, en la defensa dels drets humans, fomenta el pluralisme i la diversitat cultural... en comptes de Unescocat, en la defensa dels drets de l'home, fomenta el pluralisme i la diversitat cultural...

2.5.2. Frases i perífrasis

Per afavorir la llegibilitat i la claredat expressiva, es poden fer petites modificacions en la redacció, com ara expressions impersonals, canvis sintàctics...

Exemples

Us donem la benvinguda a la jornada Llengua i Consum en comptes de Benvinguts i benvingudes a la jornada Llengua i Consum.

Les sol·licituds que es presentin davant del Registre d'Empreses Acreditades de Catalunya... en comptes de Les sol·licituds que els interessats i les interessades presentin davant del Registre d'Empreses Acreditades de Catalunya...

Dades de qui signa l'informe en comptes de Dades del signant de l'informe.

2.5.3. Tractament de vós

En l'ús d'aquest tractament, que és preferent en els textos escrits de l'Administració, no apareixen gaires marques de masculí o femení i, per tant, s'evita l'excés de formes dobles.

Exemples

Us saludem cordialment en comptes de El/la saludem cordialment.

Us escric per informar-vos en comptes de Li escric per informar-lo/la.

Tipus de text

Circulars, cartes, correus electrònics, etc., de destinatari múltiple o indeterminat.

Tipus de text

Tot tipus de documents administratius

3. FORMES DOBLES

3.1. FORMES DOBLES SENCERES

Tipus de text		Tot tipus de documents administratius			
En singular		En plural			
Cal promoure uns usos lingüístics que permetin fer visibles les dones en les referències genèriques a professions, oficis, càrrecs o funcions, particularment en singular. Exemples <i>Cal cobrir una vacant de <u>tècnic o tècnica</u> de prevenció i salut laboral. Sempre que no es tracti d'una urgència, demaneu hora amb antelació per <u>al vostre metge o metgessa</u> del CAP.</i>		En les referències fetes en plural a col·lectius que poden ser constituïts tant per homes com per dones, si hi ha una voluntat de precisar o d'emfasitzar la referència a dones homes dins del text, es poden fer servir formes dobles. Exemples <i>L'Estatut d'autonomia de Catalunya reconeix el dret <u>dels ciutadans i ciutadanes</u> d'utilitzar les dues llengües oficials i el deure de conèixer-les. Creieu que l'empresa impulsa el desenvolupament personal de les <u>treballadores i els treballadors</u>?</i>			
Remarca Quan s'utilitza una forma doble com a subjecte compost, el verb es manté en singular: Exemples <i>El director o directora <u>ha de signar</u> la sol·licitud en comptes de <i>El director o directora han de signar</i> la sol·licitud.</i> <i>El secretari o la secretària <u>ha de trametre</u> l'ordre del dia en comptes de <i>El secretari o la secretària han de trametre</i> l'ordre del dia.</i>		Límit S'han de prioritzar recursos que no comporten l'ús de formes dobles i limitar-les als casos en què es vulgui fer visibles les dones.			
Casos particulars		En el cas de les salutacions de les circulars, cartes, correus electrònics, etc. que trametem a persones indeterminades, se sol escriure una doble salutació. Exemples <table><tr><td><i>Senyor,</i> <i>Senyora,</i> <i>Benvolguts ciutadans, benvolgudes ciutadanes,</i> <i>Benvolgudes ciutadanes, benvolguts ciutadans,</i></td><td><i>Benvolguts companys,</i> <i>Benvolgudes companyes,</i></td></tr></table>		<i>Senyor,</i> <i>Senyora,</i> <i>Benvolguts ciutadans, benvolgudes ciutadanes,</i> <i>Benvolgudes ciutadanes, benvolguts ciutadans,</i>	<i>Benvolguts companys,</i> <i>Benvolgudes companyes,</i>
<i>Senyor,</i> <i>Senyora,</i> <i>Benvolguts ciutadans, benvolgudes ciutadanes,</i> <i>Benvolgudes ciutadanes, benvolguts ciutadans,</i>	<i>Benvolguts companys,</i> <i>Benvolgudes companyes,</i>				

3. FORMES DOBLES

3.1. FORMES DOBLES SENCERES

3.1.1. Articles i preposicions

Quan fem servir denominacions dobles, podem utilitzar únicament l'article corresponent al primer element enumerat. Aquesta solució és especialment adequada quan les enumeracions tenen una certa complexitat i aquesta estratègia facilita de manera significativa la lectura del text.

Quan els articles apareixen precedits de preposicions, aquestes també es poden elidir.

Exemples

Signatura del director o directora
Signatura del director o la directora
Signatura del director o de la directora

Límit

Amb els substantius invariables, es pot utilitzar la forma doble per a l'article i un únic substantiu, sempre que no se n'abusi.

Exemples

El o la gerent
El o la cap d'estudis

Remarques

1. Cal tenir en compte que en el cas de substantius en singular amb l'article apostrofat no es pot fer servir la forma doble de l'article: **el o l'agent*

2. Quan s'ha de llegir el text en veu alta, és preferible repetir el substantiu.

Exemple

el gerent o la gerent

3.1.2. Adjectius

Quan fem servir denominacions dobles, en masculí i en femení, i apareixen a la frase altres paraules que hi han de concordar, com ara adjectius, no és necessari que també tinguin una forma doble. En aquest cas, amb l'objectiu de facilitar la lectura del text, recomanem de fer servir una única forma per a l'adjectiu.

Exemple

El funcionari o funcionària encarregat del registre ha de fer l'anotació corresponent en comptes de El funcionari encarregat o la funcionària encarregada ha de fer l'anotació corresponent.

Quan s'utilitzen formes dobles es fa concordar només en masculí els adjectius i els pronoms febles.

Exemples

*L'usuari o usuària abonat en comptes de *L'usuari o usuària abonada; Contacteu amb l'usuari o usuària per compensar-lo econòmicament en comptes de per compensar-lo/la.*

Casos particulars

1. Pot ser adequat repetir l'adjectiu en alguns casos, com ara les salutacions de les cartes, correus electrònics, circulars, etc., o a l'inici d'una intervenció oral.

Exemples

Benvolgudes amigues i benvolguts amics,
Benvolguts amics i benvolgudes amigues,

2. En el cas de les salutacions de les cartes, correus electrònics, circulars, etc., que trametem a persones indeterminades, si no és adequat fer servir la salutació en plural perquè ens adrecem a una única persona, és convenient repetir l'adjectiu i escriure una doble salutació.

Exemple

Benvolgut col·laborador,
Benvolguda col·laboradora,

3. Si l'adjectiu és variable, és recomanable repetir-lo en el cas dels termes compostos relatius a professions i càrrecs, tant en singular com en plural. Per exemple, *enginyer agrònom o enginyera agrònoma* en comptes de *enginyer o enginyera agrònom*. Si l'adjectiu és invariable, no cal repetir-lo (*director o directora general* en comptes de *director general o directora general*).

3. FORMES DOBLES

3.2. FORMES DOBLES ABREUJADES

L'ús de formes dobles abreujades només és adequat en textos breus i esquemàtics.

Exemples

Nom i càrrec del director/a.

Tècnic/a superior, A-21, per a la Secretaria Tècnica del Servei d'Ocupació de Catalunya.

Tipus de text Impresos, notes, llistes, taules o gràfics, anuncis de feina, etc.

Límits

1. En textos llargs no es recomana l'ús de formes dobles abreujades amb barra perquè dificulta la redacció i entrebanca considerablement la lectura.
2. Si hi ha articles i adjectius que han de concordar amb el substantiu, es pot fer servir la forma doble únicament per al substantiu.

Exemple

Notícia per al funcionari/ària afectat per la sanció administrativa en comptes de Notícia per al/per a la funcionari/ària afectat/ada per la sanció administrativa.

Casos particulars

1. En el cas de termes compostos que designen professions, oficis i càrrecs, és convenient utilitzar formes dobles per a tots els elements de la denominació. Per exemple: *Educador/a físic/a* en comptes de *Educador/a físic*.
2. En el cas de les aplicacions informàtiques, l'aplicació dels recursos està condicionada per les particularitats dels elements: botons, menús, desplegable, parts textuals del web... Per exemple, el botó no admet un recurs com la doble forma (ni abreujada ni sencera), mentre que en un text de redacció seguida adreçat a la ciutadania sí que pot ser convenient.

Recursos gràfics

El recurs més usual i més recomanable per a l'ús de les formes dobles abreujades és la barra inclinada. Per exemple, *catedràtic/a* en comptes de *catedràtic –a* o de *catedràtic(a)*.

Hi ha diferents sistemes per establir quina ha de ser la terminació de les formes dobles abreujades. Proposem:

Singular				Plural	
director/a	jutge/essa	funcionari/ària (1)	soci/sòcia (2)	directors/ores (1)	socis/sòcies (2)
pedagog/a	metge/essa	advocat/ada (1)	grec/grega (2)	pedagogs/ogues (1)	tècnics/tècniques (2)
alumne/a	alcalde/essa	administratiu/iva (1)			
mosso/a		benvolgut/uda (1)			

- (1) Si la forma femenina i la masculina presenten diferències ortogràfiques que no consisteixin només a afegir o canviar una vocal, s'ha d'escriure la terminació femenina des de la vocal tònica incloent-hi aquesta.
- (2) Quan la forma femenina i la masculina presenten diferències ortogràfiques que no consisteixen només a afegir o canviar vocal i l'estalvi d'espai de la forma abreujada resultant no és significatiu, escriurem les dues formes senceres.

Annex 1



Acord sobre l'ús no sexista de la llengua

Aquest document és fruit de les reunions dutes a terme pel grup de treball que, a petició del GELA (Grup d'Estudi de Llengües Amençades), es va constituir arran de la jornada «Visibilitzar o marcar», que va tenir lloc el 19 de març del 2010 a la Universitat de Barcelona.

El grup està format per representants dels organismes següents:

- Serveis d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya
- Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya
- Institut Català de les Dones de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona
- Departament de Lingüística General de la Universitat de Barcelona
- Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona
- Grup d'Estudi de Llengües Amençades

Els textos de les administracions públiques han d'estar lliures d'usos discriminatoris, entre els quals hi ha els usos sexistes i androcèntrics de la llengua. Entenem per usos sexistes els que menystenen o desvaloren un dels dos sexes, habitualment les dones; i entenem per usos androcèntrics els que invisibilitzen o fan difícil imaginar en un àmbit determinat la presència o l'actuació de les dones.

Les administracions catalanes des de fa anys treballen en l'elaboració i la difusió de criteris i orientacions per evitar aquests usos sexistes i androcèntrics. L'experiència acumulada en aquest àmbit i l'anàlisi dels textos que actualment produeixen diversos organismes públics han permès consensuar els principis generals següents:

Primer. És evident que en català i altres llengües el gènere dels substantius no té cap relació directa amb el sexe dels referents. Malgrat això, l'assimilació de la categoria gramatical de gènere a la noció biològica de sexe és a l'origen de moltes confusions relacionades amb aquests conceptes. Cal partir de la consideració que la llengua catalana, com a sistema lingüístic, té el masculí com a categoria gramatical no marcada pel que fa al gènere. Això no obstant, la progressiva presència de les dones en molts àmbits socials i de responsabilitat, i la tendència a relacionar gènere i sexe en els casos en què els referents són animats, han fet que cada vegada més es pugui percebre que el masculí pot ser excloent, encara que la referència no es faci a cap persona específica.

- Segon. Tenint cura de no traïr el funcionament genuí del català, les administracions públiques han de promoure uns usos lingüístics que permetin fer visibles les dones en els textos institucionals, sobretot en les referències genèriques a professions, oficis, càrrecs o funcions, particularment en singular. I òbviament, quan un text fa referència a una persona determinada, o a un grup de persones del mateix sexe, s'ha d'adaptar el discurs al gènere que correspon.
- Tercer. Cal afavorir la claredat i la simplicitat dels textos administratius i respectar-hi els principis de neutralitat i concisió. Per aquest motiu, cal donar preferència, en general, als recursos que no comporten l'ús de formes dobles, com ara noms col·lectius i epicens, i expressions impersonals.
- Quart. Alguns recursos poden funcionar en uns textos i contextos, però no pas en uns altres. Per exemple, adjuntar la terminació femenina a la forma masculina després d'una barra inclinada pot anar bé en textos breus i esquemàtics, com ara formularis, llistes, taules i gràfics; en canvi, no és adequat en textos llargs o d'estil més cohesionat.
- Cinquè. En les referències fetes en plural a col·lectius que poden ser constituïts tant per homes com per dones, s'entén que el masculí té valor genèric, llevat que s'especifiqui expressament (o es dedueixi inequívocament del context) el contrari. Aquestes referències, per tant, en pro dels principis d'economia i de simplicitat, habitualment no es dupliquen. Si hi ha una voluntat de precisar o emfasitzar la referència a dones i homes dins del text, es poden fer servir formes dobles.
- Sisè. Les guies o directrius d'estil i de redacció de textos, especialment les que inclouen recomanacions per evitar els usos sexistes i androcèntrics, no es poden aplicar d'una manera mecànica. Cal tenir en compte el tipus de text, el significat i el context lingüístic i comunicatiu (a qui ens adreçem i amb quina intenció comunicativa ho fem).
- Setè. Si bé evitar un llenguatge amb usos androcèntrics o sexistes és una qüestió de base social, cal tenir en compte que la major part d'elements per dur-ho a terme són de tipus lingüístic. Per aquest motiu, a l'hora d'utilitzar una llengua lliure d'aquests usos, especialment quan es proposen solucions noves, o en cas de dubtes i dificultats, és important la intervenció de lingüistes amb vista a garantir que les solucions siguin correctes des del punt de vista gramatical.

El grup de treball considera convenient que les autoritats lingüístiques i les institucions facin un seguiment de l'evolució d'aquests usos. Aquest seguiment ha de permetre posar en comú observacions i propostes amb relació a l'aplicació dels criteris difosos per fer visibles les dones en els textos.

Barcelona, 7 d'octubre del 2010

Annex 2

Aclariment de conceptes

Adequació semàntica

Quan parlem d'adequació semàntica ens referim al fet de tenir en compte que dues solucions que amb el diccionari a la mà poden semblar sinònimes, depenent del context poden tenir lectures o significats diferents. Per exemple, *A mesura que els nens creixen, es van sentint més segurs i poden superar les pors més comunes* no és substituïble per *A mesura que la infància creix, es van sentint més segurs i poden superar les pors més comunes*.

Expressió despersonalitzada

És l'expressió que no té un referent personal. Per exemple: en un formulari o en un tríptic, en comptes de *Col·laboradors*, podem utilitzar la construcció *Amb la col·laboració de*, que no fa referència a cap persona concreta.

Forma doble

Repetició dels noms i/o els adjectius en tots dos gèneres gramaticals. Aquest recurs que es pot aplicar de dues maneres: amb les formes senceres (*el director o la directora, els consellers i les conselleres*) i amb les formes abreujades (*benvolgut/uda*).

Forma genèrica

Quan no volem referir-nos a una persona determinada i volem fer servir recursos inclusius, és a dir, que incloguin tots dos sexes, utilitzem formes genèriques, com ara els mots col·lectius, les expressions formades a partir de la paraula *persona*, els noms d'unitats administratives, les expressions despersonalitzades, etc. Aquestes formes tenen l'avantatge que permeten evitar les marques de gènere gramatical en la redacció i per tant l'especificació de sexe.

El gènere gramatical de les formes genèriques pot ser femení o masculí, i aquest fet no té cap relació amb el sexe del referent. Per exemple: *la ciutadania* (femení), *l'alumnat* (masculí).

Gènere gramatical

El gènere és una categoria gramatical que en algunes llengües classifica els substantius, els pronoms, els adjectius, etc. com a masculins, femenins o neutres, a través de determinats recursos com la concordança entre el substantiu i els seus determinants (articles, possessius, adjectius...).

El gènere dels substantius és arbitrari i està relacionat amb la llengua i no amb el sexe. Així, per exemple, en català tenim la paraula *ànima*, que és de gènere femení, i la paraula *esperit*, que és de gènere masculí. També hi ha diferències entre llengües: en català el substantiu *dubte* té gènere masculí, mentre que en castellà *duda* té gènere femení. Ho podem veure en altres exemples, com ara *la dent, els llegums, el pebre, els espinacs, les postres, el lleixiu, la síndrome, la xocolata...*

Gènere i sexe

Aquests dos conceptes es confonen sovint. El mot *sexe* fa referència al conjunt de les peculiaritats bioquímiques, fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles. En canvi, *gènere*, com hem vist, pot referir-se a la categoria gramatical que permet classificar els noms i els adjectius, i també pot fer referència a la construcció cultural de la identitat, els rols i les funcions dels sexes, per exemple en el camp de l'antropologia i de la sociolingüística. Així, en un formulari o una enquesta, escriurem *Contesteu les preguntes de la dreta o de l'esquerra segons el sexe dels participants*. En canvi, parlarem de gènere en una frase com *L'Institut Català de les Dones impulsa polítiques de gènere en tots els àmbits de la societat*.

Cal, doncs, fer servir aquestes dues paraules amb la precisió adequada segons el que vulguem dir i evitar assimilar la categoria gramatical de gènere a la noció biològica de sexe, que és l'origen de moltes confusions relacionades amb aquests conceptes.

Noms i adjectius invariables

Són els que tenen una única forma per al masculí i el femení. Per exemple: *jove, esportista, cantaire, xerraire, juvenil, natural, amable*, etc.

Noms col·lectius i epicens

Són noms de nombre singular però que designen una pluralitat d'individus. Per exemple: *ciutadania, alumnat, voluntariat, equip, professorat, orquestra, gent, pineda, bosc, vaixella, dotzena, noblesa, comandament, població, humanitat*, etc.

Els noms epicens designen indistintament individus mascles o femelles d'una espècie. Per exemple: *el rossinyol, la criatura, la víctima, la persona, el bebè, l'infant*, etc.

Principi d'economia lingüística

Entenem per economia lingüística la tendència general de les llengües a intentar comunicar el màxim fent el mínim esforç.

Text institucional

És el text que produeix l'Administració (Generalitat, ajuntaments, universitats, etc.) i que va adreçat al conjunt de la ciutadania.

Ús sexista

És el que menysté o desvalora les dones. Per exemple: *Els metges i les infermeres d'aquest hospital*.

Ús androcèntric

És el que invisibilitza o fa difícil imaginar en un àmbit determinat la presència o l'actuació de les dones. Per exemple: *A l'hotel de la Fira de Barcelona s'hi allotgen sobretot homes de negocis*.

© Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística
Barcelona, juliol de 2011



Dipòsit legal: B-27957-2011